



Verslag Erfgoedplein 7 mei 2011

Kunstencentrum BELGIE - Hasselt





Inhoudstafel

- 4 Inleiding
- 5 Programma
- 6 Gebruikswaarde en herbestemming
- 10 Praktijkvoorbeeld: Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum
- 13 Het FORUM anders: FORUMbeleidsplanning en nieuwe erfgoedorganisatie
- 18 Het nieuw Onroerend Erfgoeddecreet
- 32 Informatiemoment financiering
- 33 Speeddating



Inleiding

Wat leeft er in het erfgoedveld? Wat zijn de noden en behoeften van de verenigingen? Hoe staan zij tegenover veranderingen binnen de FORUM-werking en bij het beleid? Om hierop een beter zicht te krijgen organiseerde het FORUM voor de 2^{de} keer zijn Erfgoedplein.

Op zaterdag 7 mei 2011 waren het FORUM en zijn leden te gast bij het Kunstencentrum BELGIE in Hasselt. Kunstencentrum BELGIE is een kunstencentrum met een veelzijdig aanbod van vernieuwende culturele activiteiten. Het Erfgoedplein vond plaats in twee beschermd monumenten: het fabriekspand 'Koloniale Waren' en 'Huis Hoste'. Beide panden worden actief ingezet in de werking van het Kunstencentrum, voornamelijk als locatie voor optredens, theatervoorstellingen alsook voor tentoonstellingen.

Dit Erfgoedplein bracht de leden-verenigingen in contact met elkaar, met belangrijke financieringspartners en met het beleid op Vlaams niveau; ditmaal vertegenwoordigd door Mark Andries, kabinetschef van minister Geert Bourgeois. Er werd dan ook ruim tijd uitgetrokken om vragen te stellen, bezorgdheden te uiten en informatie uit te wisselen.



Programma Erfgoedplein 2011



- 09u00 Verwelkoming en koffie
- 09u30 Inleiding - em. prof. dr. Bo Coolsaet | voorzitter FORUM
- 09u45 'Gebruikswaarde en herbestemming. De uitdaging van kerkgebouwen' – prof. dr. Thomas Coomans de Brachène | K.U.Leuven – Departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening
- 10u05 'De werking van het Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum' – Luc Olyslager | Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum vzw
- 10u30 Koffiepauze
- 11u00 FORUMbeleidsplanning en nieuwe erfgoedorganisatie
- 12u30 Broodjeslunch
- 13u15 Nieuw decreet onroerend erfgoed – Mark Andries | Kabinetschef van de Vlaamse minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering, Toerisme, Vlaamse Rand en bevoegd voor Onroerend Erfgoed
- 14u15 Rondleiding op de site
- 15u45 Informatiemoment rond financiering
 - 15u50 Els Verbert | Agentschap Ruimte en Erfgoed – afdeling Limburg
 - 16u00 Els Deconinck | Provincie Vlaams-Brabant
 - 16u10 Anne Milkers | Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed
 - 16u20 Marina Laureys | Agentschap Kunsten en Erfgoed
 - 16u30 Gregory Vercauteren | FARO – Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed
- 16u45 Afsluitmoment met receptie
- 18u00 Einde

Gebruikswaarde en herbestemming



Michel (F)
Brussel (B)
Bosch (NL)
Geneva (CH)



Na het welkomstwoord van voorzitter Bo Coolsaet gaf Thomas Coomans de Brachène (K.U.Leuven) een aanzet tot reflectie over 'gebruikswaarde en herbestemming van kerkgebouwen'. Uit zijn lezing kwam duidelijk naar voren dat er niet langer op de overheid gewacht mag worden. Er moet afgestapt worden van de top-down benadering waarbij verwacht wordt dat de overheid met alle oplossingen komt. Op lange termijn is deze situatie immers niet meer houdbaar en moet men gaan naar een bottom-up benadering waarbij burgers zich verenigen en er van onderuit naar oplossingen wordt gezocht.

In West-Europa is er een maatschappelijk debat geopend over het verzekeren van de toekomst van deze 'bedreigde' kerkgebouwen. Met de economische crisis is het probleem van onderhoud van de kerken alleen maar groter geworden. Tijdens deze lezing werd duidelijk dat er nieuwe oplossingen gevonden moeten worden want de overheid kan niet alles alleen oplossen.

De Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland en de provinciale Steunpunten Monumentenzorg en Archeologie riepen 2008 uit tot Jaar van het Religieus Erfgoed. Het doel hiervan was om door middel van (brede en specifieke) publieksgerichte activiteiten de belangstelling voor en kennis van het religieus erfgoed in Nederland te vergroten en op die manier een duurzame toekomst voor het religieus erfgoed binnen onze huidige dynamische samenleving te bevorderen.



In zijn lezing haalde Thomas Coomans de theorie van de Oostenrijkse filosoof Aloïs Riegl aan. De Oostenrijkse overheid gaf hem begin 20^{ste} eeuw de opdracht om een visie te formuleren over de waarden van erfgoed. Hij maakte hierin een onderscheid tussen memoriële waarden en actuele waarden.

“Memoriële waarden”	en	“Actuele waarden”
<p>Waarde van anciënniteit/oudheid</p> <p>Hoe ouder iets is, hoe meer waarde er wordt aan gegeven</p>		<p>Gebruikswaarde (praktisch)</p> <p>Het gebruik van het gebouw. Hierbij wordt gefocust op het feit dat het gebouw nog altijd een rol blijft spelen en/of een functie vervult in een samenleving waardoor er geld voor dit gebouw vrijkomt bij de overheid of andere instanties</p>
<p>Historische waarde</p> <p>Wat is er in een gebouw/op een site gebeurd? Bv. geboorte van belangrijk figuur,...</p>		<p>Kunstwaarde (spiritueel of esthetisch)</p>
<p>Herdenkingswaarde</p> <p>Bv. kerkhoven en de herdenking van de oorlogsslachtoffers</p>		
<p>Relatie heden – verleden</p> <p>Biedt toekomstperspectief</p>		



In het westen overheerst de idee dat 'de overheid' oplossingen moet aanreiken. Er is in dat systeem een administratie met experts die zeggen 'dit is belangrijk en dat moet bewaard blijven', 'dit is minder belangrijk en krijgt bijgevolg minder geld',... Het basisinstrument van het huidige beleid is 'de bescherming'. Wanneer een gebouw niet beschermd is, volgt er een heel ander scenario. In Brussel en Wallonië wordt er ondertussen al minder beschermd – deels omdat er onvoldoende middelen zijn om de bescherming te kunnen volgen. In onze omringende landen voltrekken zich gelijkaardige tendensen en wordt er veelal gewerkt met het indelen van monumenten in verschillende klassen waardoor er gemakkelijker een onderscheid gemaakt kan worden bij het toekennen van premies. In Vlaanderen zal een gelijkaardig scenario volgen.

Maar wat moet er gebeuren met gebouwen die een erfgoedwaarde hebben, maar niet beschermd zijn? Antwoorden zullen hiervoor vanuit andere hoeken moeten komen. In 2002 werd in Vlaanderen de studiedag 'Kerken in neostijlen bedreigd' georganiseerd. In Vlaanderen zijn een 1000-tal neogotische kerken terug te vinden. 200 hiervan zijn beschermd. Maar wat met die 800 niet-beschermde kerken? Toen doken de vragen 'wat is belangrijk?' en 'welke kerken moeten we beschermen zodat we geen vergissing maken ten opzichte van de toekomst?' ook al op. Dit zijn altijd vragen voor de administratie geweest. In Vlaanderen heerst een top-down model. De overheid/expert beslist over de toekomst van dergelijke gebouwen.



Een ander model is 'La Patrimoinalisation' of 'Erfgoedwording'. Deze term verwijst naar een dynamische dimensie. Elke generatie zal immers met dezelfde objecten moeten omgaan; maar ze doen dat op een andere manier en geven er een andere betekenis aan. Elke generatie moet iets met het erfgoed doen om het vervolgens door te geven aan de volgende generatie, die er op zijn beurt weer op een heel andere manier mee omgaat. Dat is dus veeleer een bottom-up benadering zoals burgers die zich mobiliseren (o.a. in verenigingen) wanneer ze merken dat een gebouw, in hun omgeving en waar zij bepaalde erfgoedwaarden aan toe kennen, bedreigd wordt. Zo werd in 2008 in Nederland 'Reliwiki' ontwikkeld – een website (gebaseerd op het principe van Wikipedia) waarin mensen hun kerken en hun kerkelijk erfgoed kunnen omschrijven. Maar er zijn ook voorbeelden in Vlaanderen. Zo gaat de vereniging Open Kerken er van uit dat kerkgebouwen open moeten zijn. Hun actie draagt bij tot de bewustmaking van (kerkelijk) erfgoed bij de burgers. Monumentenstrijd zorgde er dan weer voor dat er het verhaal rond bepaalde gebouwen naar voren kwam, waardoor mensen opnieuw meer voeling kregen met hun erfgoed en bijgevolg gemobiliseerd werden.

De ideale situatie bij een herbestemming is natuurlijk wanneer de oorspronkelijke functie behouden blijft. Dit is echter niet altijd mogelijk. Thomas Coomans zette een aantal vormen van herbestemming op een rijtje. Een eerste vorm van herbestemming gebeurt door privatisering. In Utrecht (Nederland) werd een kerkgebouw opgedeeld in verdiepingen en zo omgevormd tot appartementsgebouw. In Mechelen werd een kerk omgevormd tot restaurant en in Brussel tot kantorencomplex. Het gevaar bij zuivere privatisering is dat het gebouw zijn openbare functie en de grote ruimte verliest. Bij een semipublieke/monofunctionele herbestemming kan de ruimte wel bewaard blijven zoals een kerk in Trier die omgevormd werd tot sportzaal en een evenementenzaal in Brugge. Sommige herbestemmingen zijn publiek maar monofunctioneel zoals musea in Parijs en concertzalen in Neuss (Duitsland). Dergelijke herbestemmingsprojecten vragen veel nevenruimte en technische installaties wat eerder moeilijk is in kerkgebouwen. Een laatste vorm van herbestemming kan door medegebruik of gedeeld gebruik. Hierbij krijgt de kerk meerdere functies toebedeeld. In de eerste plaats blijft de kerk 'kerk'. De overige functies worden bepaald door de maatschappelijke noden. Op deze manier worden ook verschillende actoren bij het onderhoud van de kerk betrokken. In Amsterdam wordt een kerk zo gebruikt als grote aula voor de universiteit.

Engeland staat al een serieuze stap voor op de bewustmaking van deze problematiek bij zijn bevolking. Er is een sterke mobilisatie van de mensen rond hun kerken. In elk plattelandsdorpje is er wel een kerk. Deze dorpjes hebben veel van hun sociaal-maatschappelijke functies (pub, post,...) verloren. De kerken kunnen hierin een maatschappelijke rol vervullen. Zo zijn er kerken die ook dienst doen als markt, als postpunt en zelfs als pub.

Om te herbestemmen, om beslissingen te kunnen nemen, om waarden toe te kennen moet men over voldoende kennis beschikken. De laatste jaren zijn er steeds meer publicaties over de herbestemming van kerken verschenen. Momenteel wordt er een netwerk 'Future for Religious Heritage' gevormd dat een platform wil creëren dat informatie ter beschikking stelt over mogelijke vormen van herbestemming, problemen waar kerken mee te maken krijgen.

Opmerkingen:

Adriaan Linters:

Er zijn een aantal merkwaardige verschillen met onze situatie vast te stellen: 1. De bottom-up benadering is in Engeland zeer sterk aanwezig. Iedere kerk heeft 'Friends of the church'; en is dit niet het geval dan kunnen ze beroep doen op 'Friends of the friendless churches'. Een dusdanig netwerk maakt het mogelijk om dergelijke herbestemmingsprojecten uit te voeren. 2. Het ecologische belang. In deze tijden moet je herbestemmen en hergebruiken. Er hangt een stevig prijskaartje aan; maar de macro-ecologische balans is altijd positief. 3. Er is een duidelijk verschil in mentaliteit tussen de verschillende landen. In Engeland worden sommige kerken op vrijdagavond verhuurd om fuiven in te geven. Dat zou bij ons ondenkbaar zijn. Ook in Frankrijk is de mentaliteit heel anders.

Annemie Havermans:

Nog even over het aspect van 'beschermen'. Vanuit Epitaaf werken wij rond begraafplaatsen. Opvallend is dat de begraafplaatsen die beschermd zijn, degene zijn waar dingen rond gedaan werden en waar publicaties over verschenen zijn.

Thomas Coomans:

Dat is het kennisaspect waar ik naar verwees. Kennis is immers de basis. Op een bepaald moment was men het beu om *ad hoc* te beschermen en is er overgestapt op doelgericht beschermen op basis van bepaalde aspecten.

Praktijkvoorbeeld:

Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum vzw

Vervolgens bracht Luc Olyslager een meer praktijkgerichte lezing over de werking van het Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum. Deze lezing maakte duidelijk hoe belangrijk die lokale verankering is voor het slagen van een project.

Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum is een vrijwilligersvereniging die van onderuit gestart is om vestingbouw te behouden en de sloop ervan tegen te gaan. Er wordt ondermeer gekeken naar hoe dit patrimonium een plaats kan krijgen in de huidige samenleving. Herbestemming van forten is noodzakelijk. Het is daarbij belangrijk dat er een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak wordt gecreëerd. Dat is het uitgangspunt.



Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum tracht dit te doen door ondermeer de uitbouw van een documentatiecentrum, het uitgeven van publicaties, het organiseren van studiebezoeken, Fortendagen, lezingen en voordrachten, het uitbouwen van een goede gidsenwerking, een mobiele info-stand, het inrichten van speciale werkgroepen en een eigen Simon Stevinprijs.



Opmerkingen:

Micheline Warmenbol:

Je kunt educatieve pakketten laten samenstellen door verschillende hogescholen (lerarenopleiding). Wij hebben hiervoor al samengewerkt met de Karel de Grote Hogeschool, maar er zullen er zeker ook andere zijn waarmee dergelijke samenwerking mogelijk is. Op deze manier zijn jullie gidsen al een heel eind gevorderd.

Lieve Pollet:

Wij hebben dit ook gedaan in Hasselt. Het betrof een samenwerkingsproject met ondermeer de Erfgoedcel en de lerarenopleiding. De scholen hebben hier hard aan gewerkt. Het voordeel hiervan is ook dat het bruikbaar blijft.

Luc Olyslager:

Hartelijk bedankt voor de tips.





Het FORUM anders:

FORUM-beleidsplanning en nieuwe erfgoedorganisatie



Na de koffiepauze werd ingegaan op de toekomstperspectieven van het FORUM. Elke Verdurmen zet de stand van zaken van het FORUM-beleidsplan uiteen. Het FORUM kiest er bewust voor om op dit ogenblik nog werk te maken van een eigen beleidsplan. Op deze manier staat het FORUM sterker in zijn schoenen en kan het er op toezien dat de dienstverlening voor erfgoedverenigingen, de rol van belangenbehartiger en beleidsbeïnvloeder in de nieuwe erfgoedorganisatie worden opgenomen.

Midden april 2011 stuurde het FORUM een vragenlijst naar zijn leden. Doel van deze vragenlijst is om een globaal zicht te krijgen op de werking en de noden van de leden. Dominique Van Staeyen lichtte kort de voorlopige resultaten toe. Er werd tevens een oproep gedaan aan de leden om deze vragenlijst (indien nog niet ingevuld) zeker nog ingevuld aan de FORUM-coördinatiecel te bezorgen.



Vervolgens gaf Karel een stand van zaken van NEO (nieuwe erfgoedorganisatie voor onroerend erfgoed) waarbij dieper ingegaan werd op de missie, de strategische doelstellingen en netwerkreliaties aan de hand van een PowerPointpresentatie.

Opmerkingen:

- Eddy Stuer: Hoe staan de contacten met Watererfgoed Vlaanderen? Gaan zij opgaan in NEO?
- Karel Dendooven: We hebben zeer goede contacten met Watererfgoed Vlaanderen. Hun voorzitter, Eric Van Hooydonk, zetelt nu ook in de raad van bestuur van het FORUM en is bijgevolg goed op de hoogte van de ontwikkelingen van NEO. Het is niet de bedoeling dat Watererfgoed Vlaanderen opgaat in NEO. NEO heeft ook die ambitie niet. Dergelijke koepelverenigingen met specifieke kennis en een goede werking moeten zeker op zich blijven bestaan.
- Karel Govaerts: Ik miste in de uiteenzetting het verhaal van immaterieel erfgoed. Hoe zit het met Erfgoeddag?
- Karel Dendooven: Erfgoeddag valt onder FARO. NEO heeft niet de ambitie om FARO te beconcurreren of om FARO over te nemen. Vanuit het FORUM hebben we al diverse samenwerkingspogingen ondernomen maar we zijn vaak op een muur gebotst. Onze corebusiness blijft onroerend erfgoed. Maar NEO staat zeker open voor samenwerking en zal hier ook naar streven. We zijn immers tegen de kunstmatige scheiding roerend-onroerend. Op lange termijn kunnen beide organisaties misschien wel naar elkaar toegroeien waardoor deze scheiding hopelijk kan verdwijnen. Maar dat is iets wat de toekomst zal uitwijzen en waar NEO op dit moment helemaal niet mee bezig is.
- Lieve Pollet: Ik heb een vraag rond erfgoededucatie binnen NEO. Nu wordt educatie vooral behandeld vanuit cultuur. Is het niet belangrijk om ervoor te zorgen dat er niet dubbel wordt gewerkt. Kwestie van geen overbodig werk te doen?
- Karel Dendooven: Daar zijn we het zeker mee eens. We zullen hiervoor een goede samenwerking moeten aangaan met cultureel/immaterieel erfgoed. Met uitzonderingen van de jongerenwerking binnen OMD wordt erfgoededucatie momenteel stiefmoederlijk behandeld, wat uiteraard niet aanvaardbaar is.
- Adriaan Linters: NEO wil vanuit een geïntegreerde visie werken. Kleine erfgoedverenigingen werken ook zo en begrijpen niet waarom erfgoed en cultuur gescheiden wordt. Vaak is het een kwestie van 'vanwaar komen de meeste centen?'. Binnen het beleid is dat geïntegreerde verhaal er niet.
- Karel Dendooven: We hebben hiervoor al verscheidene gesprekken gevoerd met de overheid. We hebben ook letterlijk gevraagd om de scheiding weg te werken. Onder meer tijdens een toelichting in het Vlaamse Parlement eerder dit jaar. Het antwoord dat we van de parlementsleden kregen was: 'U hebt gelijk maar wat u vraagt is een staatshervorming!'
- Lieve Pollet: In Hasselt zijn weinig geklasseerde monumenten. Men heeft een actie opgezet met een website waarop verhalen van de gebouwen konden verzameld worden. Zo zie je natuurlijk dat beide dingen samenhangen. Een monument kan niet zonder zijn verhaal/geschiedenis. Maar het geldt ook omgekeerd; een verhaal heeft ook nood aan zijn monument(beeld) om het verhaal te vertellen.

- Bart Devos:** Als ik het goed begrepen heb gaat NEO ook actief praktijkervaring opdoen en fungeren als een soort 'labo' om uit te zoeken waar knelpunten zitten enzo. Waarom wordt er hiervoor geen beroep gedaan op de aangesloten verenigingen van het FORUM en gebruik gemaakt van hun opgebouwde expertise? Hierdoor zal er toch een spanningsveld tussen NEO en de ledenverenigingen ontstaan.
- Karel Dendooven:** Het betreft hier vooral het in beheer nemen van probleem-sites zoals Erfgoed Vlaanderen nu al doet. Daarom kan Tom Bridts, directeur van Erfgoed Vlaanderen, hier misschien beter op antwoorden.
- Tom Bridts:** Ik begrijp de vraag en het is een terechte vraag. Maar NEO moet met zijn twee voeten in het erfgoedveld staan. Het is immers niet de bedoeling dat we vanuit een ivoren toren werken. Door juist zelf kennis en expertise op te bouwen (welke ook gevoed zal worden door de ledenverenigingen) zal NEO meer geloofwaardigheid krijgen. Als netwerkorganisatie streeft NEO naar een wisselwerking op het gebied van informatie en kennis. Om dit te kunnen doen moet NEO ook zelf weten waarover het gaat. Wat het 'labo'-luik van NEO betreft; hierbij zal het bijvoorbeeld gaan om nieuwe ontsluitingsmogelijkheden die op enkele NEO-sites getest zullen worden.
- Karel Dendooven:** We hebben met de uitwerking van NEO inderdaad al enkele mogelijke belangenconflicten vastgesteld (bv. rond alternatieve financiering). NEO wil onder meer de bestaande dienstverlening fiscale attesten van ledenverenigingen meenemen in zijn nationale communicatie.
- Bart Devos:** NEO streeft ernaar om enerzijds uit te groeien tot een sterke middenveldorganisatie. Anderzijds wil NEO het ook allemaal zelf doen. Middenveldorganisaties zoals de Boerenbond doen dit niet. Zij laten de boeren hun ding doen en zij zorgen voor de krachtenbundeling van de boeren. Begrijp me niet verkeerd; ik zeg niet dat het onmogelijk is om dit te doen. Maar het zal niet evident zijn.
- Tom Bridts:** Natuurpunt is ook zo een middenveldorganisatie en beheert ook ontzettend veel domeinen. Het is dus niet onmogelijk.
- Adriaan Linters:** Ik denk dat de vraag moet gesteld worden of beide aspecten wel te combineren zijn. In Frankrijk hebben ze voor beide aspecten een aparte organisatie. Eén organisatie die instaat voor het stimuleren, motiveren en de dienstverlening naar de erfgoedverenigingen. Een andere organisatie die meer de functie van 'National Trust' op zich neemt. Bij de doelstellingen van NEO die gepresenteerd werden zag ik een pijl van boven naar beneden lopen. Ik had deze pijl liever anders gezien.

Karel Dendooven:

Deze pijl heeft niets te maken met een top-down benadering vanuit de overheid, ze toont enkel de logische evolutie van de strategische doelstellingen. Vanuit het middenveld kan er een breder draagvlak voor erfgoed gecreëerd worden, waarbij de praktijkervaring omgezet kan worden in expertise ten dienste van het veld.

Adriaan Linters:

Jullie halen aan dat er groen licht (naar financiering van het hele project toe) van de overheid nodig is. Dat is belangrijk. Maar op termijn moet hier wel op gelet worden. In Nederland is Erfgoed Nederland, die volledig afhankelijk was van de overheid, opgedoekt. NEO moet trachten te evolueren naar een onafhankelijke zelfstandige vereniging en van daaruit werken. Anders doen we op termijn enkel nog wat de overheid wil dat we doen.

Luc Olyslager:

Ik ben sterk voorstander van NEO, om meer gegroepeerd ondersteuning aan te bieden. Ondernemingen werken samen met SD Worx voor het personeelsbeleid. NEO kan het erfgoedlandschap in beweging laten komen en laten bewegen in een bepaalde richting. Dit kan enkel vanuit een expertisecentrum dat uitgesplitst wordt naar het lokale.

Adriaan Linters:

Maar SD Worx werkt tegen betaling. Wij hebben vastgesteld dat de meeste verenigingen werken met een budget van minder dan 5.000 euro. Tegen betaling dergelijke diensten en ondersteuning aanbieden is niet mogelijk voor de erfgoedverenigingen.







Het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet

Na de lunch gaf de Kabinetschef van Vlaams minister Geert Bourgeois, Mark Andries, een toelichting bij het nieuwe decreet onroerend erfgoed. Dit is zo goed als geschreven. Na de gebruikelijke ontwikkelingsstadia (o.a. interkabinetaire gesprekken, raadpleging van adviescommissies, Raad van State en het Parlement) en vervolgens de goedkeuring van de uitvoeringsbesluiten, zal dit decreet vermoedelijk op 1 januari 2013 van kracht zijn.

Op 23 juni 2010 stelde Vlaams minister Geert Bourgeois in de Vlaamse Regering een concept-nota voor met de eerste ideeën voor een nieuw decreet onroerend erfgoed. Deze ideeën geven een richting aan en maken duidelijk hoe Vlaanderen in de 21ste eeuw zijn landschappen, monumenten en archeologische vindplaatsen wil behouden. Tien belangrijke punten uit deze concept-nota zullen opgenomen worden in het nieuwe decreet. Mark Andries lichtte ze toe:

1. In het nieuwe beleid zal de rol van gemeentebesturen belangrijker worden.
Er wordt gestreefd naar een goede samenwerking rond erfgoed. Dit is noodzakelijk voor een degelijke erfgoedzorg. Nu verloopt de relatie tussen enerzijds het agentschap Ruimte en Erfgoed en anderzijds de gemeentebesturen niet altijd even vlot. Hierin zal geïnvesteerd moeten worden, onder meer ook omdat de rol van de provincies zal inkrimpen. Gemeenten zullen vooral de bevoegde instantie worden voor inventarisatie [sic].
2. Aansluitend hierbij wordt het concept van de onroerend-erfgoedgemeenten uitgewerkt.
Het beleid is er van overtuigd dat de volgende jaren de gemeenten taken van de provincies zullen overnemen. De gemeenten zouden zelf vergunningen kunnen uitreiken voor sloop- of bouwwerken aan beschermd erfgoed. Dit is natuurlijk enkel weggelegd voor gemeenten die over een degelijke erfgoeddienst beschikken. De Vlaamse administratie kan een aantal zaken aan deze gemeenten overdragen en zelf enkel een superviserende rol opnemen. Dankzij hun lokale verankering kunnen gemeenten projecten en dossiers 18 beter opvolgen.



3. Inventaris onroerend erfgoed

Het beleid wil vertrekken vanuit de inventaris onroerend erfgoed. Deze inventaris wordt echt een beleidsinstrument. Bescherming en beheer vloeien daaruit voort. In het nieuwe decreet wordt gestreefd naar een wetenschappelijke aanpak van het beleid. Erfgoed gaat immers niet om mooi of lelijk (dat is een kwestie van perceptie en smaak) maar moet gestoeld zijn op een wetenschappelijke benadering (welke betekenis wordt eraan gegeven, welke verhalen en figuren zijn ermee verbonden, in welke mate is het uniek in Vlaanderen?, wat is de bouwhistoriek, welke kunsthistorische waarde heeft het gebouw?, ...). Uit deze wetenschappelijke benadering kan de inventaris vloeien en daaruit het beleid. Aan de opname van een gebouw in de inventaris worden echter geen rechtsgevolgen gekoppeld [sic].

4. Landschapszorg

Landschappen kunnen nog steeds beschermd worden, maar dit is een complexe aangelegenheid. De Raad van State kan de bescherming op diverse momenten intrekken waardoor alle moeite voor niets is. Dit kan echter geen reden zijn om de bescherming van landschappen af te schaffen.

Een groter probleem zijn de ankerplaatsen. Op termijn moesten de ankerplaatsen opgenomen en vertaald worden in de RUP's (Ruimtelijke Uitvoeringsplannen) zodat duidelijk zou worden welke werken wel of niet binnen een ankerplaats uitgevoerd kunnen worden. Dit gebeurt echter niet, onder meer wegens weerstand vanuit de landbouwsector. Een erkenning als ankerplaats staat niet gelijk aan een bescherming, ook al lijkt de procedure enorm op de beschermingsprocedure. Dit zorgt voor onduidelijkheid en wantrouwen en daarom worden ankerplaatsen als instrument herbekeken. Het doel is deze ankerplaatsen uiteindelijk te vertalen in erfgoedlandschappen. De omschrijving van zo'n erfgoedlandschap, zal nader bepaald worden bij de uitwerking van het nieuwe decreet.

5. Toelating en adviezen

Momenteel wordt er gewerkt met 'bindende adviezen'. In verschillende sectoren wil de Vlaamse Regering hiervan af. Want het klopt niet. Ofwel geef je een advies (en dat is niet bindend) ofwel is het een beslissing die genomen wordt (en dat is bindend).

Vandaar dat in het decreet een duidelijk onderscheid wordt gemaakt:

- Adviezen kunnen afgewogen worden tegen andere adviezen/argumenten. Ze zijn niet bindend. Als een advies niet wordt gevolgd, moet die beslissing wel gestaafd worden.
- Toelating is bindend en hierbij heeft het Agentschap het laatste woord. Er kan wel in beroep worden gegaan want het is niet de bedoeling dat één ambtenaar een project kan tegenhouden.

6. Archeologisch onderzoek

Het preventief archeologisch onderzoek wordt veralgemeend. Er valt niet aan te ontkomen voor bouwwerken vanaf een bepaalde omvang. Er zal echter ook een solidariteitsfonds voor archeologie worden geïntroduceerd wanneer de kosten van dit archeologisch onderzoek voor de opdrachtgever te hoog oplopen.

7. Afschaffing van de koppelsubsidies

Koppelsubsidies zijn de in de regelgeving verankerde, verplichte bijdragen van provinciale en gemeentelijke overheden aan de restauratiepremies voor werkzaamheden aan beschermde monumenten. Aan de afschaffing van die regeling is wel een voorwaarde verbonden, namelijk dat de financiële middelen die de provincies nu krijgen om hun aandeel van de restauratiesubsidies te betalen, mee in de Vlaamse restauratiepot terechtkomen. De afschaffing van de koppelsubsidies sluit niet uit dat gemeenten uit eigen beweging financiële bijdragen kunnen blijven leveren aan restauratieprojecten.

8. Premiesysteem

Het huidige systeem is erg ingewikkeld. Het is de bedoeling dit te vereenvoudigen, maar dit kan nog alle kanten uit want deze vereenvoudiging is materie voor het uitvoeringsbesluit.

9. Handhavingsluik

Volgens Mark Andries is dit hoofdstuk misschien wel aan als een van de belangrijkste. Het is een erg stevig en sluitend hoofdstuk. Het decreet voorziet een handhavingsgedeelte dat van toepassing is op alle deelgebieden van onroerend erfgoed en een gepaste reactie mogelijk maakt voor elke in het gedrang gebrachte erfgoedwaarde. De handhaving wordt door de betrokken overheid zelf uitgevoerd en vertrekt vanuit een algemeen verbod op het plegen van inbreuken op onroerend erfgoed. Om op gepaste wijze te kunnen optreden tegen deze inbreuken is er nood aan een duidelijke en gedetailleerde omschrijving van de rechten en plichten van de burger ten aanzien van het onroerend erfgoed.

10. Vergunningen voor archeologie

Er zijn steeds meer mensen actief in deze sector. Vele kleine bedrijfjes worden opgericht waardoor de concurrentie groot is. Bovendien is niet altijd duidelijk wie goed werk levert en wie niet. Er zal dus gewerkt worden met een systeem van erkenning. De archeologen met een erkenning kunnen vooronderzoek doen.

Naast de conceptnota is ook een 'Resolutie van het Vlaams Parlement' openbaar. Hierin vragen enkele parlementsleden om een aantal nuancerings in de conceptnota aan te brengen. Deze zullen op vraag van het parlement in het decreet worden opgenomen.

Bv: - Bij de invoering van de erfgoedgemeenten moeten er duidelijke criteria vooropgesteld worden en moet de erkenning ook omkeerbaar zijn;

- De taken van de onroerend erfgoedgemeenten moeten duidelijk bepaald zijn;

- Inzake de inventarisatie moet er toch gekozen worden voor verschillende inventarissen i.p.v. één globale onroerend erfgoedinventaris. De reden hiervoor is dat deze allemaal verschillende rechtsgevolgen hebben. Het is wel de bedoeling om de inventarissen geïntegreerd te ontsluiten (via GIS). Er zal een digitale toepassing ontwikkeld worden om te weten welke soorten erfgoed er allemaal in een bepaald gebied aanwezig is;

- Instrument van stads- en dorpsgezichten blijft bestaan. Dit wordt niet afgeschaft maar als een instrument beschouwd.

Het decreet is zo goed als klaar. Alle hoofdstukken zijn geschreven. Volgende week starten de interkabinetaire vergaderingen. Daarna volgen de adviesraden (o.a. Saro) en de Raad van State. Tot slot volgt het Parlement. Ondertussen zal gestart worden met het uitschrijven van de uitvoeringsbesluiten (dit is minstens zo belangrijk als het decreet zelf). Er zullen dus nog wel wat dingen veranderen in de loop van de komende weken. Volgend jaar rond deze tijd zal er over het decreet gestemd worden. Uiterlijk op 1 januari 2013 zullen het nieuwe decreet en de uitvoeringsbesluiten in werking treden!

Na de presentatie van Mark Andries krijgen de aanwezigen de kans om al hun vragen te stellen.

Karel Dendooven: Het FORUM heeft dit al meermaals formeel aangehaald maar over openmonumentverenigingen is in het decreet niets terug te vinden?

Mark Andries: Die vallen onder de onroerend erfgoedverenigingen. In het premiebesluit kunnen deze organisaties een aparte status krijgen.

Bart Devos: Moeten deze verenigingen dan een nieuwe erkenning aanvragen? Want momenteel genieten wij van een premieregeling van 80%, dus 20% eigen aandeel. Blijft de eigen inbreng beperkt tot 20% of kan dit meer zijn?

Mark Andries: Er zal inderdaad een nieuwe aanvraag moeten ingediend worden. Maar we kunnen de paperassen tot het minimum beperken; we kennen deze verenigingen toch al vrij goed. In de conceptnota hebben we een uitgebreide tabel rond de premies opgenomen met de bestaande en toekomstige toestand. Er zullen 3 premiepercentages zijn: 40% (algemeen) – 60% (voor monumenten die extra inspanningen doen bv. openstellen,...) – 80 % (enkel voor kwetsbaar erfgoed en ZEN-monumenten en deze premie is dus uitzonderlijk). Maar dit staat allemaal nog niet helemaal vast. Voor openmonumentverenigingen moeten we dat zeker eens nader bekijken om te zien wat daar de mogelijkheden zijn.

Adriaan Linters: Zijn er mogelijkheden voor erfgoedverenigingen (geen openmonumentvereniging) om erkend te worden? Want nu mikken veel erfgoedverenigingen daarom op de sector roerend en immaterieel waar wel ondersteuning bestaat.



- Mark Andries: Er zullen in dit decreet inderdaad erkenningsvoorwaarden worden opgenomen. De Vlaamse Regering kan met deze erkende erfgoedverenigingen samenwerkingsovereenkomsten sluiten op het gebied van subsidiering. Een systematische betoelaging is dus mogelijk. Maar dit kunnen geen 100-den verenigingen zijn, er is een beperkte begroting. Bovendien wil het beleid de versnippering tegengaan en koepelwerking stimuleren.
- Dirk Van de Vondel: Blijft de onderhoudspremie bestaan? Want in de conceptnota is hier heel weinig van terug te vinden.
- Mark Andries: De Vlaamse Regering kan premies toekennen en meerjarensubsidies inzake het onderhoud.
- Ghislain d'Ursel: Hoe zit het met de beheerscommissie in de landschapszorg? Dit heeft tot nu toe niet gewerkt. Bij de meerjarenplannen; hoe zal de beheerscommissie dan werken? Kan de privé-eigenaar nog initiatief nemen? In het bosdecreet is er ook sprake van beheersplannen, maar niet van een beheerscommissie. Hoe zal dit dan werken?
- Mark Andries: Niet voor elk beschermd monument of landschap is een beheersplan of beheerscommissie nodig. De Vlaamse Overheid kan dit wel opleggen aan bepaalde monumenten (bv: bij Unesco-erfgoed is een beheersplan wel een meerwaarde en zorgt het voor geloofwaardigheid en voor landschap met meerdere actoren en beheerders ook).
- Chris Claes: Wat gaat er gebeuren met bouwvragen? Moet je dan advies inwinnen bij de cel erfgoed én bij de cel ruimte? Op gebied van ruimtelijke ordening zijn er veel minder vergunningen noodzakelijk.
- Mark Andries: Voor een monument heb je de toelating nodig. Het is de bedoeling dat dit binnen dezelfde termijn (60 dagen) wordt afgehandeld.
- Philippe De Backer: Ik hoorde onlangs iets over de oprichting van een investeringsfonds. Hoe zal dit precies werken?
- Mark Andries: Er is een startkapitaal van 10 miljoen euro hiervoor opzijgezet. Verder zal er nog bekeken moeten worden hoe dit concreet zal werken. Het investeringsfonds zal vooral werken in het kader van de nieuwe erfgoedorganisatie. Zij zal kunnen zeggen: dat is een interessant project en het project dan kunnen aanreiken. Maar project per project zal moeten bekeken worden. Veel verder staan we hier nog niet mee. Er is geld opzij gezet voor de realisatie ervan en de beslissing is genomen. Maar alle modaliteiten moeten nog vastgelegd worden.
- Adriaan Linters: Kan dat dan zoiets als BOEi in Nederland worden? Dat is een investeringsfonds voor moeilijk herbestembare gebouwen. [www.boei.nl]
- Mark Andries: Ik ken het initiatief niet (u mag me de informatie steeds bezorgen), maar dergelijke projecten kunnen zeker. Er zijn twee soorten projecten:
- De eigenaar wil niet verkopen, maar heeft geen geld
 - Wegens gebrek aan middelen is het moeilijk om een herbestemming te vinden

- Daniëlle Schyn: Wordt in het nieuwe decreet opgenomen wat de rechten en de plichten van de erfgoedbeheerder zijn na de definitieve bescherming? Ik stel deze vraag op basis van het dossier van de Kalmthoutse synagoge.
- Mark Andries: In het verleden was dit inderdaad niet altijd duidelijk. Nu zal duidelijk aangegeven worden op het moment van definitieve bescherming wat de rechten en plichten zijn (actief en passief behoudsbeginsel). Het dossier is mij overigens bekend
- Bart Devos: Zal er ook toenadering komen met andere beleidsaspecten die belangrijk zijn zoals bijvoorbeeld ecologie? Het is inderdaad zo dat dubbel glas beter is dan enkel glas; maar voor monumenten ligt dat allemaal moeilijk.
- Mark Andries: Er wordt toenadering gezocht met andere beleidsdomeinen; maar dit zal niet in het decreet verwerkt worden. Het is inderdaad moeilijk om energiezuinige maatregelen op monumenten toe te passen. Maar we trachten zo oplossingsgericht mogelijk te werken. Een ander maatschappelijk thema is de toegankelijkheid. Het is niet evident elk mo-



- nument aan te passen voor mensen met een rolstoel. Dit zijn tendensen die niet te ontkomen zijn; maar niet altijd gemakkelijk om in de erfgoedsector toe te passen.
- Annemie Havermans: Opvallend - in dit decreet ook - is dat funerair erfgoed vaak vergeten wordt. Zijn alle inventarissen opgenomen in het decreet? Want in feite zou er een aparte inventaris gemaakt moeten worden voor funerair erfgoed.
- Mark Andries: Alle inventarissen zijn inderdaad in het decreet opgesomd. Maar kan funerair geen onderdeel zijn van de inventaris bouwkundig erfgoed?
- Annemie Havermans: Vanuit onze ervaring (Epitaaf) is gebleken dat funerair erfgoed toch een heel eigen terminologie heeft. Het is dus allesbehalve evident om het funerair erfgoed in de databank van het bouwkundig erfgoed te gieten.
- Carlo Jengember: Ik mis begrippen zoals 'culturele biografie van het landschap', 'transversaliteit met archeologie', 'burgerparticipatie',... in het decreet. Hoe willen we dan het landschap dichterbij de mensen brengen?



Mark Andries:

In het decreet worden rechtsregels bepaald. Daarnaast is er het beleid dat verder gaat dan deze regels. Zaken zoals draagvlakcreatie, toegankelijkheid verhogen, burgerparticipatie,... vallen hieronder. Dit kan moeilijk in het decreet opgenomen worden.

Luc Olyslager:

Is er bij de interkabinetaire overlegmomenten aandacht voor overlappings met andere decreten? De forten valt ook onder habitat van Natura 2000. Hiervan hebben we nog geen uitvoeringsbesluiten gezien; maar de bepalingen uit Natura 2000 staan toch vaak diametraal tegenover bepalingen in het decreet dat u hier toelicht, bvb. voor vleermuizen.

Mark Andries:

Het is zo dat we niet gaan schrijven dat er aan een monument geen verandering kan worden aangebracht. Het is wel zo dat er een toelating nodig is. Onder bepaalde voorwaarden moet dit dus wel kunnen. Maar over het algemeen zijn de belangen van erfgoed nog niet samengespoord met bv. die van natuur. Soms zit je nu eenmaal met vormen van tegenstrijdigheid. Dat is nooit helemaal uit te sluiten en daar zullen we dus ook wel mee moeten leren leven.

Ghislain d'Ursel:

Wordt de conventie van Granada niet in het decreet verwerkt?

Mark Andries:

Jazeker. In elk beschermingsbesluit zal omschreven moeten worden welke onroerende goederen er aan het gebouw verbonden zijn. In het decreet zal naar alle voorgaande verdragen verwezen worden en deze zullen correct omgezet worden. In een aantal beschermde monumenten moeten de onroerende goederen (die deel uitmaken van het monument) herbekeken worden. Een selectieve benadering is hierbij wenselijk.

Frieda Barremaecker:

Is er ook iets in het decreet opgenomen om als opleidingscentrum middelen en ondersteuning te bekomen? Wij hebben enorme nood aan structurele erkenning. Het is vaak erg moeilijk om projecten in te dienen.

Mark Andries:

Dat is zeker niet met zoveel woorden opgenomen. Projecten kunnen gesteund worden. Er is ook een kleine regeling van het VIOE.

Roel Hendrickx:

Zou u de werking van de onderhoudspremie wat kunnen verduidelijken? Deze is recent afgeschaft voor kerkfabrieken.

Mark Andries:

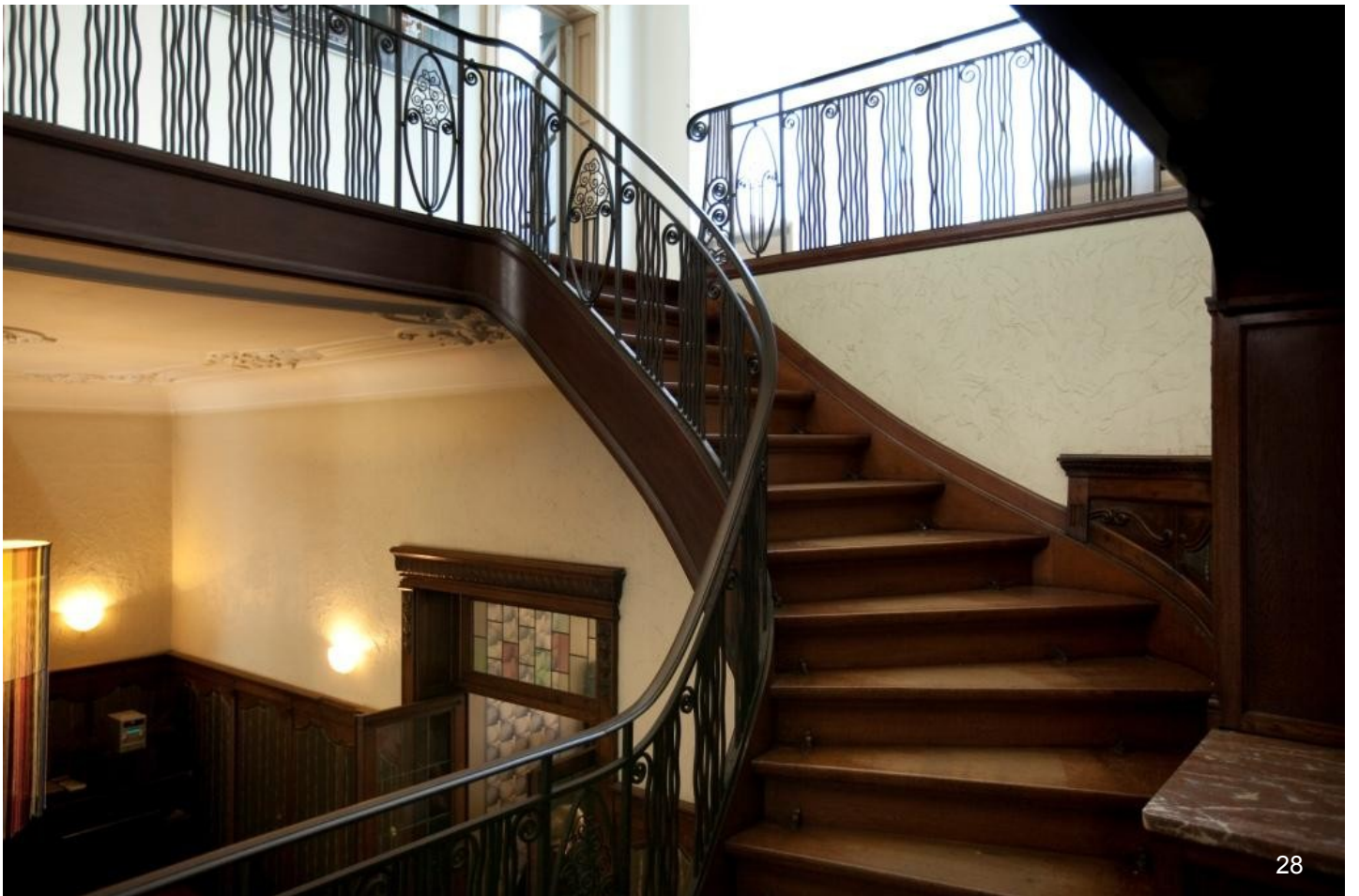
Dat is een beslissing van de Vlaamse Regering, de onderhoudspremie voor kerkfabrieken werd afgeschaft in het kader van de besparingen. Het is mogelijk dat deze terug zal voorzien worden in het nieuwe decreet, maar dat weten we nu nog niet.





Na de toelichting van het nieuwe decreet door Mark Andries volgde een interessante rondleiding door het pand 'Koloniale Waren' en het 'Huis Hoste' in twee groepen.











Informatiemoment financiering

Aansluitend volgde het informatiemoment rond financiering. Vijf verschillende instellingen (Agentschap Ruimte en Erfgoed Limburg, Provincie Vlaams-Brabant, Provinciaal Centrum Cultureel Erfgoed, Agentschap Kunsten en Erfgoed en FARO* – Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed) lichtten hun subsidie- en premiekanalen toe.



* FARO heeft geen eigen subsidiemogelijkheden, maar lichtte de subsidiemogelijkheden vanuit de cultureel-erfgoedconvenants toe.



Speeddating

Aansluitend kregen de verenigingen die vooraf hun vragen indienen de tijd om samen te zitten met de betreffende instelling. De overige deelnemers konden aanschuiven voor de receptie.



Conclusie van het tweede Erfgoedplein?

Een vermoeiend en zware maar uiterst boeiende dag!

Kortom een succes en daarvoor wil het FORUM alle deelnemers en ook het Kunstencentrum BELGIE danken!



FORUM VOOR ERFGOEDVERENIGINGEN VZW

Erfgoedhuis Den wolsack | Oude Beurs 27 | 2000 Antwerpen

T: 03/212 29 60 | F: 03/212 29 61

info@forumerfgoedverenigingen.be

www.forumerfgoedverenigingen.be

F > E
FORUM VOOR
ERFGOEDVERENIGINGEN